

О.Є. Златогорський, А.Б. Бардецький, С.В. Демедюк

СЕРЕДНЬОВІЧНЕ ПОСЕЛЕННЯ ПУЛЕМЕЦЬ 1 У ШАЦЬКОМУ ПООЗЕР'І

Експедиція ДП «Волинські старожитності» дослідила поселення Пулемець 1 в уроч. Плесо. Пам'ятка займає західний високий берег озера Пулемецьке на східній околиці с. Пулемець Шацького р-ну Волинської обл. (рис. 1, б). Поселення було відкрите в 2009 р. С.В. Демедюком, а в 2011 р. виявлено залишки печі та наземної споруди XV ст.

Цього року у східній частині пам'ятки поблизу краю берега було закладено розкоп площею 46 м². У ньому було відкрито та досліджено 22 заглиблених об'єкти, серед яких стовбові ями та невеликі споруди (рис. 1, є). Серед них до XII — першої половини XIII ст. належать п'ять об'єктів, до XIV—XV ст. — вісім об'єктів, а у дев'яти об'єктах не було знайдено датуючих матеріалів. Відкриті об'єкти є залишками наземних будівель стовбової конструкції. У центрі такої будівлі розміщувалося вогнище в ямі. Ця яма мала грушоподібну в плані форму, була майже повністю заповнена вугіллям і мала випалені стінки та дно.

Культурний шар на поселенні повністю перевідкладений глибокою оранкою, від якої навіть при зачистці на рівні материка фіксувалися борозни. Від залишків наземних частин будівель залишилися тільки скупчення вкраплень глини (очевидно, обмазки стін) у культурному шарі, які не мало чітких меж.

Об'єкти, як і культурний шар довкола них, були доволі бідними на знахідки, представлені переважно дрібними фрагментами гончарної кераміки давньоруського часу та XV ст. Проте на самій пам'ятці виявлено значну колекцію цінних металевих речей, серед яких є різноманітні прикраси (персні, сережки), елементи одягу (нашивки, пряжки) (рис. 1, 7), фрагменти знарядь праці й інших побутових речей (накладки), знаряддя праці із заліза (наральник, кресала, ножі), а також свинцеві торгові пломби та монети, які

датовані давньоруським періодом і XV ст. Оригінальними та властивими для цієї пам'ятки є срібні та позолочені персні із зображеннями на щитках птахів (рис. 1, *д*, *е*). Таке багатство залишеного інвентарю свідчить про заможність жителів поселення, а отже значну його торгіву й адміністративну вагу в середньовічній поселенській структурі Шацького поозер'я поряд з відомим вже та більш дослідженим Шацьким поселенням в уроч. Сад на озері Люцимер. Спільним для обох пам'яток є розміщення на пагорбі на березі озера, який виділяється над довколишньою (заболоченою) місцевістю, завдяки чому має вигідні умови розташування. Земляних валів на них не було виявлено, проте це не виключає можливості існування дерев'яних укріплень і ровів. Наразі Пулемецька пам'ятка продовжує сильно руйнуватись оранкою і потребує захисту.

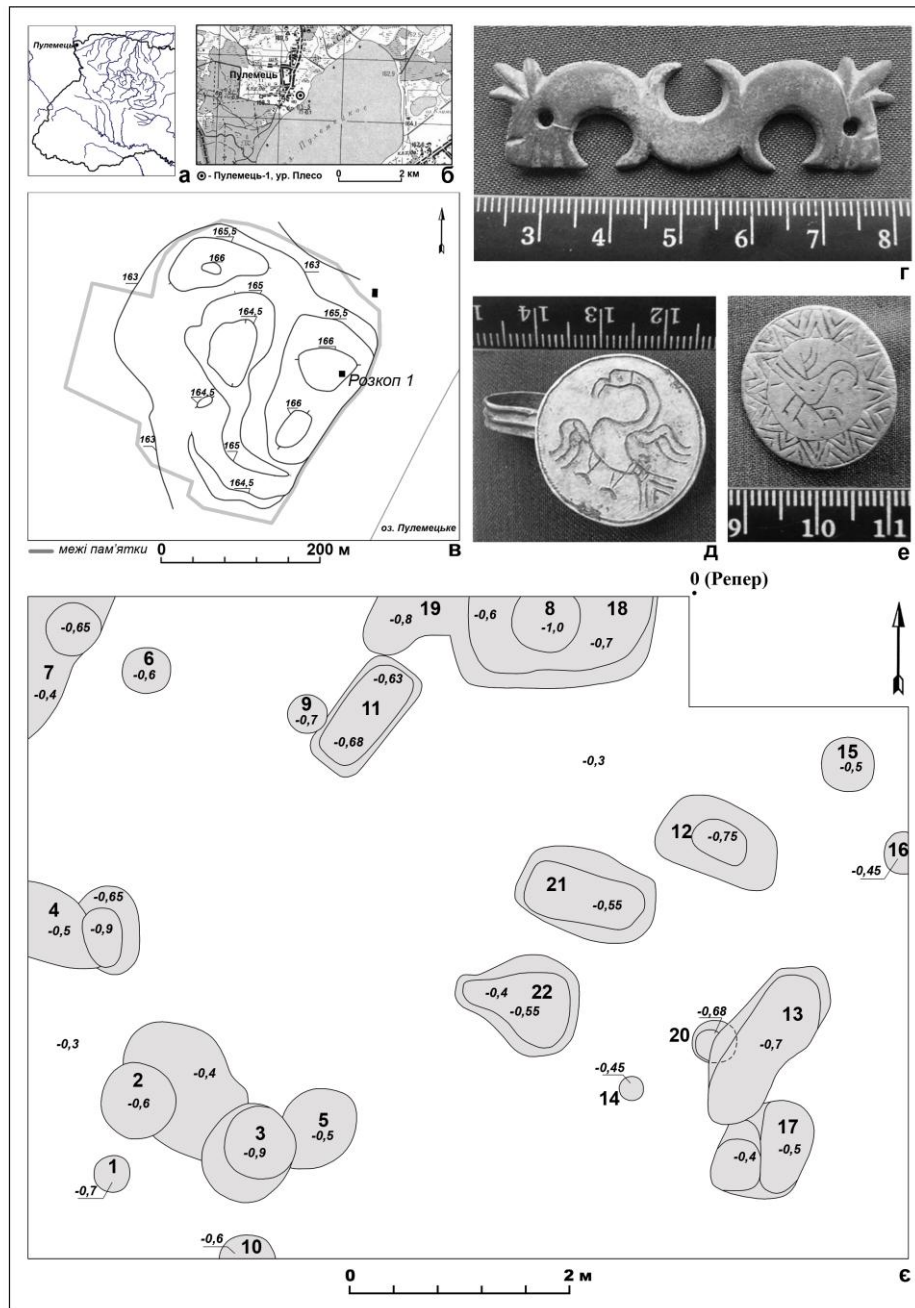

Рис. 1. Дослідження поселення Пулемець 1: а — карта річкової системи Західної України; б — топографічна карта району с. Пулемець з позначенням поселення в уроч. Плесо; в — план топографічної зйомки поселення; г, д, е — матеріали, виявлені на поселенні; е — загальний план розкопу